

A SÉRELEMDÍJ FUNKCIÓINAK ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS A BIZONYÍTÁSI TEHER AZ ELMÉLETBEN ÉS A GYAKORLATBAN

THE EMERGENCE OF THE FUNCTIONS OF THE GRIEVANCE AWARD AND THE BURDEN OF PROOF IN THEORY AND PRACTICE

Deák Nóra*

Absztrakt

Ez a tudományos cikk azzal a céllal készült, hogy rövid történeti áttekintés után bemutassa a sérelemdíj intézményének szabályozási sajátosságait. Jellegzetessége abban áll, hogy a törvény nem rendel bizonyítási kötelezettséget a beállott sérelmekre, hiszen azokat az esetek nagy részében nem is lehet bizonyítani tekintve, hogy azok belső érzelmi, pszichikai változásokban fejeződnek ki. Ebből kifolyólag sajátosan alakul a bizonyítási teher is, amely megoszlik a peres felek között. Ismertetésre kerül a bagatell sérelmek problémája is, melyek esetében gyakran előfordult, hogy a bíróság megállapította a jogsértés tényét, azonban nem rendelt hozzá jogkövetkezményt. Kimagasló szerepet játszik az ítélkezési gyakorlatban a köztudomású doktrína alkalmazása is. Részletes ismertetésre kerül a sérelemdíj reparatív és preventív funkcióinak érvényesülése, és az azok közötti egyensúly alakulása az egyes személyiségi jogok megsértése esetén, különös tekintettel az élet testi épség és egészség, illetve a jó hírnév megsértése esetében. A cikket színesíti az egyes elméleti problémák gyakorlati példákkal való szemléltetése is.

Kulcsszavak: sérelemdíj, bizonyítási teher, reparáció, prevenció, bagatell igények, bírói gyakorlat

Abstract

This academic article was made to introduce the specialities of the regulation of damage charges after a brief historical outline. Its speciality is that the law does not require to prove the damages because in most of that cases that is not even possible, considering that these damages usually manifest in emotional and psychic changes, according to that the burden of proof is shared between the parties. The article also includes the problem of the „petty” damages, when the courts usually appoint the fact of the aggrievement but they do not apply any legal consequence. The doctrine of “common knowledge” has a huge importance in the judgement. The article introduces fully the emergence of the reparative and preventive functions and the balance between them, especially in the cases of the different personal rights. The article also includes practical examples related to the theoretical problems.

Keywords: grievance award, burden of proof, reparation, prevention, trivial damages, judicial practice

* Deák Nóra, negyedéves nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, deak.nora18@gmail.com, Konzulens: Dr. Heinerné Prof. Dr. Barzó Tímea, tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, civba@uni-miskolc.hu

Bevezető gondolatok

A sérelemdíj intézményének jelenlegi formája a 2013. évi V. törvény által került bevezetésre jogrendszerünkbe. Különlegessége abban áll, hogy a jogszabály nem rendel bizonyítási kötelezettséget a beállott sérelmekre, hiszen a személyiségi jogokban bekövetkezett jogsértések jelentős része nemis bizonyítható, ezáltal meglehetősen nagy mérlegelési jog kerül a bíróságok kezébe. Szabályozási sajátosságaiból adódóan több dogmatikai probléma is felmerül, többek között a bagatell sérelmek problémája, hiszen ezek esetében a legkisebb jogsértések esetén is megállapítható a sérelemdíj, ugyanakkor kérdéses, hogy hogyan tud érvényesülni a kompenzációs – reparációs funkció ilyenkor. További kérdéseket vet fel, hogy mely funkció az, amely inkább előtérbe kerül, illetve szükség lehet-e bizonyításra függetlenül attól, hogy a törvény ezt nem követeli meg. Tekintve, hogy a törvény tíz éve lépett hatályba meglehetősen sok gyakorlati példa és irodalom áll a rendelkezésünkre ahhoz, hogy ezen kérdésekben állást tudjunk foglalni, azonban egy teljesen kiforrott és egységes gyakorlatról még nem beszélhetünk.

1. A sérelemdíj szabályozásának történeti előzményei és a megítélésére kialakul nézetek

Véleményem szerint ahhoz, hogy jobban megértsük ezen intézmény működését elengedhetetlen, hogy röviden ismertetésre kerüljön, hogy hogyan fejlődött és alakult a szabályozás és azokban hogyan érvényesültek a funkciók, illetve a bizonyítás kérdése.

1.1. Előzmények

Azelőtt, hogy az 1977-es Ptk. Novella bevezette volna a nem vagyoni kártérítést, már megjelentek olyan koncepciók, amelyek magukban hordozták a sérelemdíj intézményének sajátos jellegét. Elsősorban meg kell említeni az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslatot, amely méltányosság alapján tette lehetővé az elégtétel fizetését a nem vagyoni hátrányok kiküszöbölésére: „Aki szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény vagy ekként elkövetett kötelességsértés miatt van kártérítésre kötelezve, amennyiben tekintettel az eset körülményeire a méltányosság megkívánja, a károsult nem vagyoni káráért is megfelelő pénzbeli kártérítéssel - elégtétellel - tartozik.”¹

Dezső Gyula nézete az előzőhöz képest már egy sokkal komplexebb szabályozás képét vetíti elő, mivel kiemelte, hogy szükség van egy ún. *erkölcsi kárra*, amely az ember bármely jogilag védett érdekének megsértése folytán keletkezik. Az így keletkezett kár megtérítésének kettős funkciót tulajdonított: egyrészt büntetést jelent, másrészt pedig kompenzációs, kiegyenlítő szerepet tölt be.²

Marton Géza az 1940-es években tanulmányában a bírói gyakorlatot elemezte, és arra a következtetésre jutott, hogy a bíróságok csak kivételes esetekben állapítanak meg elégtételt, mégpedig, ha a jogellenes magatartás olyan sérelmet okozott, ahol a helyreállítás a sérelem természete szerint lehetséges volt. Ezt nevezte *helyreállító szankciónak*. A problémát az jelentette, hogy ezen elv leginkább csak a vagyoni sérelmeknél tudott érvényesülni.³

¹ 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat 1114. §

² DEZSŐ Gyula: Az objektív kártérítés tana. Független: Az erkölcsi kár. Grill Károly Könykiadóvállalata, Budapest, 1917, 303.

³ MARTON Géza: Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból In. Szladits Károly szerkesztésében megjelent Magyar Magánjog III. és IV. kötetéből 1942, 892 – 897.

Ahogy fentebb említettem, az 1977-es Ptk. Novella volt az, amely bevezette a nem vagyoni kártérítést, mint önálló intézményt. Kimondta, hogy a „károkozó köteles volt megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként életét tartósan és súlyosan megnehezítette, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolta.”⁴ Ezen meghatározott fogalom képlékeny tartalmi elemeit, mint például „tartós vagy súlyos megnehezítés” a bírói gyakorlat egyértelműsítette. Ezen gyakorlatokat a Legfelsőbb Bíróság 1981-es 16. számú irányelve foglalta össze. Az irányelv kifejtette, hogy nem vagyoni kártérítés csak abban az esetben volt megállapítható, ha a „*tartósság*” és a „*súlyosság*” együttesen megvalósult. A 21-es számú irányelv annyiban módosított, hogy a személyiség minden oldalú védelmére figyelmet kell fordítani, nemcsak azokat, amelyek testi sértésben vagy egészségkárosodásban nyilvánulnak meg.

1992-ben az Alkotmánybíróság eltávolította a nem vagyoni kártérítés konjunktív feltételeit, ezáltal az 1959-es Ptk. annyit mondott ki, hogy „A károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát”. Ennek következményeként egyre elterjedtebb lett a nem vagyoni sérelmek kompenzálásának igénye, az esetek gyakorisága és magának az intézménynek a társadalmi elismertsége is egyre jobban nőtt. A feltételrendszer eltűnése azonban a bírói mérlegelésre hagyta a részletszabályok és az alapvető szempontok kidolgozását, amely több nézet kialakulásához vezetett.⁵

1.2. A megítélésére kialakult nézetek

A bíróságoknak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a sérelemdíj megítéléséhez önmagában elegendő-e a személyiségi jogsértés vagy szükséges-e bizonyítani a konkrét immateriális sérelmet.⁶ Ezzel összefüggésben *három nézet* alakult ki a gyakorlatban.

Az *első nézet* szerint a nem vagyoni kártérítés akkor volt megállapítható, ha a korábban már hatályon kívül helyezett 1977-es Novellában megállapított többlettényállási elemek is megvalósultak.

A *második nézet* ezzel teljes ellentétben azt állapította meg, hogy a nem vagyoni kártérítést már a személyiségsértés önmagában is megalapozza, tehát nem szükséges bizonyítani a nem vagyoni hátrányt. A sérelemdíj mértékének meghatározásánál azonban természetesen figyelembe kell a hátrány súlyosságát.⁷

A fentebb említett, mondhatni szélsőséges nézetek között helyezkedik el egy *harmadik*, amelyben a „*köztudomású doktrína*” alkalmazása kap szerepet. Ezen nézet szerint a nem vagyoni kártérítés megítéléséhez elsősorban meg kell állapítani a személyiségi jogsértés tényét, majd ezt követően azt kell vizsgálni, hogy az adott immateriális hátrány a Pp. szerint köztudomású tényként bizonyítottnak tekinthető-e. Amennyiben igen, akkor nincs szükség további bizonyításra, hiszen a köztudomású tényeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha arra a felek nem hivatkoznak.⁸ Amennyiben nem köztudomású tényről van szó, abban az esetben a bekövetkezett nem vagyoni sérelem bizonyítását le kell folytatni a bíróság előtt. Abban az esetben, ha a bizonyítás nem sikerül, úgy a keresetet elutasíthatják.

Ha a felperesek a köztudomású tényeken túl egyéb hátrányokra nem hivatkoznak és nemis bizonyítják őket, úgy a bíróság kizárólag a köztudomású hátrányok alapján határozza

⁴ 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről 354. §

⁵ BARZÓ Tímea – PAPP Tekla (szerk): *Civilisztika I.*, Dialóg Campus, Budapest, 2018 – 2019, 236.

⁶ BARZÓ–PAPP i.m. 237.

⁷ BH2011. 248.

⁸ 2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról 266. § (2) bekezdés

meg a sérelemdíj mértékét.⁹ A bírósági ítéletekben rendszerint úgy jelenik meg, hogy az eljárás tárgyává tett magatartás „objektíve alkalmas volt jelentős érdeksérelem okozására.”¹⁰

Az hatályos Polgári Törvénykönyv 2002-ben megjelent tervezete egy dualista rendszerben képzelte el a személyiségi jogsértések szankcionálását, mégpedig úgy, hogy ahhoz az alábbi konjunktív feltételek megvalósulása szükséges: súlyos személyiségsértő magatartás, a jogsértő felróhatósága, illetve nem vagyoni kártérítés egyáltalán nem vagy nem a jogsértés súlyával arányban állapítható meg, tehát a sérelemdíjat nem lehetett volna megítélni a nem vagyoni kártérítés mellett. A sérelemdíjra a sértett fél csak akkor lett volna jogosult, ha annak ellenére, hogy a személyiségsértő jogsértő magatartás felróható volt, őt mégsem érte olyan nem vagyoni hátrány, amely megalapozta volna a nem vagyoni kártérítést.¹¹

2. A sérelemdíj hatályos szabályozása és megállapításának feltételei

A 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) a sérelemdíjat a kártérítési jogon kívül helyezi el, mégpedig a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó szubjektív szankcióként, azonban a 2:52. § (2) bekezdése kimondja, hogy „a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztenek bizonyítása nem szükséges.”¹² A kártérítési jog területéről való kiemelésének egyik legjelentősebb jellemzője, hogy immáron a személyiségi jogok megsértése esetén nem relatív szerkezetű jogviszonyról beszélhetünk, hiszen ezen jogoknak a védelme abszolút jellegű, mindenkivel szemben védi az adott személyt, azonban relativizálódik akkor, amikor a károkozó a jogsértő magatartást kifejtí.¹³ Ugyanakkor a sérelemdíj megállapításánál és a kimentés módjánál a kártérítési felelősség szabályai irányadóak, kivételt képeznek ez alól a kártérítési perekre vonatkozó eljárási szabályok.¹⁴

A megállapításához négy feltétel együttes fennállása szükséges: *jogellenes személyiségsértő magatartás, nem vagyoni sérelem, az ezek közötti okozati összefüggés és a jogsértés felróhatósága.* Jogellenességről a sérelemdíj tekintetében akkor beszélhetünk, amikor az adott magatartás más személy alanyi jogát sérti, tehát az életét, testi épségét, egészségét vagy egyéb személyhez fűződő jogát.¹⁵ A *nem vagyoni sérelem* kifejeződhet a sértett oldalán különféle testi, lelki és környezeti változásokban. Az *okozati összefüggés* lényege az előreláthatóságban áll. Előreláthatónak kell tekinteni a káreseménynek minden olyan következményét, amellyel az adott körülmények között a józan logika szabályai szerint, észszerűen számolni lehet.¹⁶

3. A bizonyítási teher

A bizonyítás, vagyis leginkább annak nélkülözhetősége szintén sajátosan jelenik meg a személyiségi jogok megsértése esetében, hiszen a Ptk. kimondja, hogy „a sérelemdíjra való

⁹ PJD2017. 3.

¹⁰ GÖRÖG Márta: Miként ítélt meg a megítélhetetlen? in: Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018, 349 – 357.

¹¹ BARZÓ – PAPP i.m. 238.

¹² Ptk. 2:52. § (2) bekezdés

¹³ MOLNÁR Ambrus: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. Kúriai döntések. *Bírósági Határozatok* 2013/7.

¹⁴ BDT2017. 3756

¹⁵ BARZÓ – PAPP i.m. 268.

¹⁶ BH2021. 45. I.

jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges.”¹⁷

A bizonyítási teher megoszlik a peres felek között. A felperest terheli annak bizonyítása, hogy az általa állított jogsértés megtörtént és az a magatartás megfelel a törvényi tényállásnak. Már a keresetlevélben fontos úgy előadni, hogy a személyhez fűződő sérelem személyhez fűződő kapcsolata kitűnjön, különben a tartalmi összefüggés hiánya állapítható meg. A felperesnek kell bizonyítani azt is, hogy a jogsértést az alperes követte el. Nem szükséges bizonyítani az okozott hátrányt, hiszen azt a jogsértés ténye önmagában megalapozza. Az, hogy a bizonyítás nem szükséges, nem jelenti azt, hogy azt nemis szabad. A felperes bármikor bizonyítékokat terjeszthet elő arra vonatkozóan, hogy a jogsértésnek milyen hatása volt rá és a környezetére, illetve egyéb olyan szubjektív elemeket, amelyeknek jelentősége lehet a sérelemdíj mértékének meghatározása során. Az alperest terheli annak bizonyítása – hasonlóan a kártérítési joghoz – hogy magatartása nem volt felróható, tehát a kimentését megalapozó körülményeket.¹⁸

Ugyan a mérték megállapításánál fokozott szerepe van a bíróság mérlegelési jogkörének, a jogalkotó kiemeli azon támpontokat, amelyeket a jogalkalmazónak vizsgálnia kell. Ezek a *jogsértés súlya* (az elszenvedett sérelem nagysága), *isméltődő jellege*, a *felróhatóság mértéke* és a *jogsértésnek a sértettre és a környezetre gyakorolt hatása*.¹⁹

Létezik egy eszköz, amely ezeken a szempontokon túl óriási segítséget nyújt a bíróságok számára: a *köztudomású doktrína*. Mit is jelent ez pontosan? A köztudomású tényeknek két csoportját különíthetjük el: az egyik a történeti tények (pl.: valamilyen történelmi esemény vagy földrajzi hely) a másik pedig a köztapasztalati tények, amelyek a bírói gyakorlat szerint nehezebben körülhatárolható kategóriát képez (pl.: az ember nem tud lélegezni a víz alatt, az alkoholfogyasztásnak az emberi szervezetre gyakorolt érzékelési képesség, illetve veszélyérzet csökkenése)²⁰ A bírósági eljárás során elsősorban meg kell állapítani a személyiségi jogsértés tényét, majd ezt követően azt kell vizsgálni, hogy az adott immateriális hátrány a Pp. szerint köztudomású tényként bizonyítottnak tekinthető-e. Amennyiben igen, akkor nincs szükség további bizonyításra, hiszen a köztudomású tényeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha arra a felek nem hivatkoznak.²¹ Amennyiben nem köztudomású tényről van szó, abban az esetben a bekövetkezett nem vagyoni sérelem bizonyítását le kell folytatni a bíróság előtt.

Abban az esetben, ha a bizonyítás nem sikerül, úgy a keresetet elutasíthatják.²²

A bírói gyakorlat az elmúlt tíz évben előszeretettel hívta segítségül a köztudomású doktrínát teremtve ezzel precedensértékű példákat. A Kúria egyik ítéletében köztudomásúként fogadta el azt a tényt, hogy az operaszínésznek készülő felperes lábán végrehajtott visszér eltávolító műtét következtében bekövetkezett elváltozások és elszíneződések alkalmasak voltak arra, hogy amiatt a sértettnél hosszútávon szorongás, önbizalomhiány alakuljon ki, amely nehézségeket okozott a színpadi szereplésénél.²³ Szintén köztudomású tényként értékelendő,

¹⁷ Ptk. 2:52. § (2) bekezdés.

¹⁸ A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdésekről

¹⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:52. § (3) bekezdés.

²⁰ A Kúria Büntető – Közigazgatási – Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat – Elemző Csoport Összefoglaló Véleménye – Az ítélet bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései, Budapest 2017, https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefogl_velemen_y_iteleti_bizonyossag.pdf (letöltés ideje: 2023. 09. 15.)

²¹ 2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról 266. § (2) bekezdés

²² GÖRÖG i.m. (2018), 349.

²³ Kúria Pfv.III.21.340/2020/4. szám.

ha egy tüntetésen – függetlenül a felosztatás jogszerűségétől – a résztvevőkkel szemben jogszerűtlenül alkalmaznak kényszerítő eszközöket.²⁴ A Fővárosi Ítéltábla egyik ügyében a felperes politikusról több alkalommal jelentetett meg lejárató tartalmú cikkeket az egyik hírportál és tekintve, hogy a politikus ellen büntetőeljárás volt folyamatban, amely során marasztaló ítélet nem született a cikkekben említett bűncselekményekkel kapcsolatban, így azok valótlan tartalmúak voltak. A bíróság megállapította, hogy amennyiben egy adott hírportál jelentős olvasóközönséggel rendelkezik és a jogsértő közléseket több alkalommal is a nyilvánosság elé terjeszti, az köztudottan alkalmas arra, hogy az adott személy társadalmi, politikai megítélését rontsa, a közbizalmat megingassa.²⁵ Szintén a Fővárosi Ítéltábla állapította meg köztudomású tényként azt, hogy sok felöltözött ember közötti meztelenség alkalmas arra, hogy kirekesztettséget, kiszolgáltatottságot és védtelenség érzését váltsa ki a meztelen emberben. Az ügyben az alperes több alkalommal is úgy hajtott végre motozást a felperesen, hogy közben jelen voltak olyan személyek is, akiknek jelenléte nem volt indokolt.²⁶ Nem fogadta el ugyanakkor köztudomásúként azt a tény, hogy a sértettben súlyos, környezetére is kiható lelki megrázkódtatást, megalázottságot váltott ki az alperes azon cselekedete, hogy őt egy tüntetés közepette mellkasán többször végig simította, illetve megmarkolta a mellét. Ennek oka az volt, hogy a bíróság arra a következtetésre jutott a tanúk és szakértői vélemények szerint, hogy a sértett személy reakciója túlzó és aránytalan volt, amely valamilyen korábbi traumából eredeztethető, tehát nem áll okozati összefüggésben az alperesnek ezen magatartásával.

Az, hogy a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges, kétféle ítélkezési gyakorlat kialakulásához vezetett: Az egyik szerint abban a kérdésben a Ptk. nem biztosít mérlegelési lehetőséget, hogy a személyiségi jogsértés jogkövetkezményeként megítélhető-e a sérelemdíj, kizárólag annak összecszerűsége lehet a mérlegelés tárgya. Ebben az esetben a bagatell sérelmek esetén is meg kell állapítani a sérelemdíjat. A másik kialakult gyakorlat szerint viszont a bíróság elutasíthatja a keresetet, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a sértettet nem érte olyan immateriális sérelem, amely megalapozhatná a sérelemdíj megítélését, függetlenül attól, hogy a személyiségi jog megértését megállapítja-e vagy sem.²⁷

A Kúria erre hivatkozva hagyta helyben az elsőfokú bíróság határozatát abban az esetben, amikor az alperes 80 társasház kivitelezésébe kezdett a felperesek ingatlanához közel. A felperesek sérelmezték, hogy néhány lakásból részleges, néhányból teljes belátás nyílt az ingatlanukra, illetve csökkent a benapozottságuk. Azt állították, hogy a porallergiájuk rosszabbodott, a III. rendű felperesnek átmeneti egészségkárosodása is keletkezett. Jelentős összegű, 24.000.000 Ft-os sérelemdíj megállapítását kérték. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az építkezés a szokásosnál nagyobb zaj- és porhatással nem járt, a porallergia enyhe súlyosbodása pedig nem olyan hátrány, amely megalapozná a sérelemdíj odaítélését, attól függetlenül, hogy igazságügyi orvosszakértő is megállapította azt. Ezt az alperes sem vitatta a felülvizsgálati kérelmében, de kétségbe vonta a sérelemdíj alkalmazásának szükségességét, helyesen hivatkozott arra, hogy a személyiségi jogi jogsértés megállapításának nem automatikus következménye a sérelemdíj megítélése, az a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.²⁸

Hasonlóan döntött a Kúria abban az esetben is, amikor a felperes, aki egy politikai párt elnökhelyettese volt, a párt egyik évadnyitó rendezvényén beszédet tartott. Az alperes erre a

²⁴ Kúria Pfv.20446/2012/4.

²⁵ Fővárosi Ítéltábla Pf.20285/2021/4

²⁶ Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.575/2021/4.

²⁷ GÖRÖG i.m. (2018), 349.

²⁸ Kúria Pfv.III.20.841/2022/6. szám

beszédre reflektálva jelentetett meg egy cikket az egyik internetes portálon, amelynek valós tartalmát a felperes vitatta és kérte, hogy a bíróság állapítsa meg, hogy az alperes megsértette a jóhírnév védelméhez fűződő jogát. Előzetesen a Fővárosi Törvényszék már sajtóhelyreigazításra kötelezte az alperest, tehát megállapították, hogy valótlan állításról volt szó. A felperes arra hivatkozott, hogy köztudomású tényként értékelendő, hogy a sérelmezett közlés személye hátrányos megítélésének kiváltására alkalmas. A Kúria ezzel szemben azt állapította meg, hogy „a felperes személyiségi jogát sértő közlés tárgyi súlya nem volt olyan kiemelkedő, amely önmagában is, köztudomású tényként megállapíthatóvá tenné a nem vagyoni sérelem bekövetkezését.” Az Alkotmánybíróság is állást foglalt már más hasonló, választási kampányok során tett vitatott kijelentések megítélésével kapcsolatban, mégpedig arra a megállapításra jutott, hogy a kijelentéseket úgy kell értékelni, hogy vizsgálni kell, hogy az milyen valódi jelentést hordoz a választópolgárok számára. Feltételezhető, hogy az azokat értelmező polgárok tisztában vannak azzal, hogy egy-egy kijelentés mikor irányul figyelemkeltésre és mikor túlzó.²⁹ A Kúria azt is hozzátette, hogy bár rengeteg hasonló esetben megállapította a bíróság a sérelemdíjat, azonban a döntést mindig az eset összes körülményeire tekintettel kell meghozni, nem a felperes egyedi sértettség-érzéséből kell kiindulni, hanem külső, objektív mérce alkalmazásával kell határozatot hoznia.³⁰

A Szegedi Ítéltábla nem állapította meg a sérelemdíjat abban az esetben, amikor a felperes, aki büntetés-végrehajtási intézet kilenc fős zárkájában töltötte szabadságvesztését arra hivatkozott, hogy az alperes büntetés-végrehajtási intézet megsértette az egészséghez fűződő személyiségi jogát azáltal, hogy a zárkában társai dohányoztak és így dohányfüstös levegőt kellett lélegeznie, annak ellenére, hogy nem dohányzó zárkában kérte elhelyezését. A felperes panaszbejelentéssel élt, az alperes pedig megtette a szükséges intézkedéseket, ellenőrizte a zárkát, de dohányzásra utaló eszközöket nem talált. Az Ítéltábla a határozatában kifejtette, hogy a Pp. rendelkezései alapján a perben jelentős tényeket annak a félnek kell bizonyítania, akinek az érdekében áll, hogy a bíróság azokat valósnak fogadja el, amennyiben a bizonyítás sikertelen, annak következményeit a felperes viseli. A felperesnek nem sikerült bizonyítani, hogy a vele egy zárkában tartózkodó, egyébként nem dohányzóként regisztrált személyek a dohányzás által huzamosabb időn keresztül jelentős mértékű egészségkárosításnak tették volna ki. „Az ítélezési gyakorlat ilyen esetben a sérelemdíj iránti igényt jelentéktelen, nem vagyoni hátrány miatt akkor is alaptalannak találja, ha a személyiségi jogsértés objektíve ténye egyébként megállapítható.” Ebben az esetben azonban még a tény megállapításáról sem beszélhetünk, hiszen azt a felperesnek nem sikerült bizonyítani.³¹

4.A sérelemdíj funkciói

A sérelemdíj funkcióját tekintve kettős célt szolgál, egyrészt a nem vagyoni hátrányt igyekszik *kompenzálni*, másrészt *preventív* szerepe van, hiszen egy magánjogi büntetésről van szó. A kompenzáció lényege abban áll, hogy valamilyen mértékben pénzbeli elégtételt tudjon nyújtani a sérelmet elszenvedett fél számára, míg a prevenció lényege, hogy a jogsértőt visszatartsa az esetleges ismétléstől, továbbá a társadalomra vonatkozóan megelőző hatása legyen.

Kérdéses lehet, hogy a kettő közül melyik funkció bír nagyobb jelentőséggel. Vékás Lajos szerint mindenképpen a kompenzáció az elsődleges funkció, eltérő esetben az intézmény

²⁹ 3111/2022. (III. 23.) AB határozat.

³⁰ Kúria Pfv.IV.20.954/2022/4.

³¹ Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.424/2021/5.

összeegyeztethetlenné válna a magyar polgári jog fogalomrendszerével. A kompenzációs funkció elsődlegességére utal az is, hogy sérelemdíjat egy összegben kell odaítélni.³² A legtöbb szerző egyetért ezzel az állásponttal, azonban Fézer Tamás kifejtette, hogy a bagatell, kisebb jelentőségű sérelmek kiszűréséhez mindenképpen figyelembe kell venni azt is, hogy a sérelemdíj csak akkor tudja elérni a célját –márpedig a törvényeket azok céljaival összhangban kell értelmezni–, ha az a szankcionáló funkcióját is be tudja tölteni.³³ Mind a funkció- mind a célhoz kötöttség fontosságát hangsúlyozza az Új Ptk. Tanácsadó Testületének véleménye is, amelyben deklarálják, hogy „a sérelemdíjra marasztalás lehetőségét biztosító törvényi rendelkezések céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem kompenzálására sem pedig a jogsértéstől visszatartó preventív hatása kifejtésére.”³⁴

A jogirodalom álláspontja szerint a kompenzációs funkció és annak elégtelteli jellege az, amely nagyobb jelentőséggel bír, azonban önmagában nem alkalmas arra, hogy védelmet nyújtson a jövőbeli személyi jogsértésekkel szemben, ezért van szükség a magánjogi büntetés jellegét hordozó preventív funkcióra.³⁵ Felmerül a kérdés, hogy amennyiben a jogsértő cselekmény kimeríti valamely bűncselekmény törvényi tényállását és az mind büntetőjogi, mind polgári jogi eszközökkel szankcionálásra kerül nem e ütközik a kétszeres értékelés tilalmába, különösen akkor, ha büntetőjogi értelemben vett pénzbüntetés is kiszabásra kerül. Fézer Tamás úgy vélekedett, hogy nem ütközik a ne bis in idem tilalmába a sérelemdíj alkalmazása, amennyiben a polgári és büntetőjog más célból írja elő a jogkövetkezmény alkalmazását, tehát a polgári jogi oldalról megközelítve a helyreállító, kompenzációs funkciót kell mindenképpen előre helyezni ilyen esetekben. Amennyiben a cselekmény nem merít ki büntetőjogi törvényi tényállást, a sérelemdíj mértékét úgy kell meghatározni, hogy érvényesülni tudjon a preventív funkció és az megfelelő visszatartó és elrettentő erővel bírjon.³⁶ További problémákat vet fel, hogy amennyiben a kompenzációs funkciót helyezük előtérbe, úgy a prevenció az összszerszerűséget növelő tényezőként jelenhet meg, hogy alkalmas legyen az elrettentésre, hiszen arra a kompenzáció önmagában nem elegendő. Ebben az esetben viszont egy nagyon fontos elv sérülhet, mégpedig a káron szerzés tilalma, hiszen meg kell akadályozni, hogy a sérelmet elszenvedett fél előnyösebb helyzetbe kerüljön, mint a jogsértés előtt volt. Ugyan a sérelemdíjat el kell határolni a kártérítés intézményétől, az összszerszerűség meghatározásánál figyelemmel kell lenni a káron szerzés tilalmára.³⁷

Igyekeznünk kell tehát az egyensúly kialakítására, amelyet a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma is megerősített határozatában. Eszerint a sérelemdíjjal szembeni egyik fontos követelmény, hogy védelmet nyerjen az alanyi jog, ugyanakkor a jogsértőket is visszatartsa a sérelmet okozó magtartásoktól. Erre tekintettel az összeg meghatározása során fontos, hogy ne tegyünk különbséget a megsértett jogok között, illetve figyelni kell arra is, hogy az adott összeg valóságos elégtételt nyújtson a sérelem kielégítésére és egyúttal alkalmas legyen szankcionálásra is. Az Alkotmánybíróság egyik határozatában kifejtette, hogy az emberi méltóságból levezethető egyenlőség kifejeződik az abból eredő jogokban is, és annak

³² GÖRÖG i.m. (2018), 349.

³³ MÁTYUS András: A sérelemdíj funkcióanalízise. *Kártérítési és Biztosítási Jog Az AIDA Biztosítási Jogi Egyesület elektronikus folyóirata* 2022/1., (4) bekezdés.

³⁴ GÖRÖG i.m. (2018), 349–357.

³⁵ GÖRÖG Márta: Az immateriális elégtétel újabb jelenségei, mint a személyhez fűződő jogok dinamikájának „mércei” in: Fuglinszky Ádám – Klára Annamária (szerk.): *Európai jogi kultúra*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012, 289 – 296.

³⁶ FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVG Orac, Budapest, 2011, 85.

³⁷ GÖRÖG i.m. (2012), 293.

érvényesülnie kell alkotmányos síkon is. Tehát a személyiség egyes vonatkozásait és az ahhoz kapcsolódó jogokat egyenlőnek kell tekinteni.³⁸

5. A funkciók érvényesülése az egyes személyiségi jogok tekintetében

A bírói gyakorlatot vizsgálva megállapítható, hogy az egyes személyiségi jogok megsértése esetén a funkciók szerepe eltérően alakulhat. Különösen kitűnik a személyiségi jogok közül az élet, testi épség és egészséghez fűződő jog, hiszen annak változása akár fizikailag is észlelhető a külvilág számára, például egy hozzátartozó halála, végtag elvesztése, maradandó fogyatékoság vagy súlyos egészségromlás. Ezekben az esetekben a felperesek keresete rendszerint több millió forintos sérelemdíj megfizetésére is irányulhat, tekintettel a jogsértés súlyára. Jellemzően a bíróságok nem szabnak ki ekkora összeget, viszont sokszor elérheti a többszázszáz, akár milliós értéket is. A Kúria közel 600-600 ezer forint értékű sérelemdíjat állapított meg azon felperes szülők részére, akiknek gyermekét az alperes egy kijelölt gyalogosátkelőhelyen elgázolta, melynek következtében 100%-os egészségkárosodást szenvedett, teljes körű és folyamatos ápolásra szorul, lélegezni, nyelni gépek segítségével nem tud. A szülők keresete eleinte több tízmillió forintos sérelemdíj megfizetésére irányult, azonban ezt a bíróság eltúlzottnak ítélte meg.³⁹ Hasonlóan vitatta az összegszerűséget (ötmillió forint) az alperes abban az esetben, amikor a felperesek gyermekének leukémiás betegségének észlelését, megfelelő kezelését elmulasztotta, pedig azáltal meghosszabbodott volna a gyermek élettartama. A bíróság végül egymillió forint értékű sérelemdíjat állapított meg.⁴⁰ A Fővárosi Ítéltábla viszont jelentős, 10 millió Ft sérelemdíjat állapított meg abban az esetben, amikor az alperes szexuális erőszak áldozatává vált és ennek következményeképpen HPV vírussal is megfertőződött. A történeti tényállás szerint a felperes kollégiumban élt, a hétvégéken azonban csak kivételes alkalmakkor lehetett bent tartózkodni, ezért a felperes olyankor rendszerint az utcán aludt, a szüleit nem érte el és nem volt elegendő pénze hazautazni. Egy alkalommal a vonatállomáson aludt, amikor az I. és II. rendű alperesek felajánlották, hogy szállást adnak neki a fodrászüzletükben, ahova el is mentek, de bezárták a felperes a kazánházba és szexuális erőszakot követtek el a sérelmére. A III. rendű alperes a kollégium igazgatósága volt, amiért mondhatni megtiltották a bent tartózkodást hétvégére és nem biztosították a kapcsolattartást a szüleivel, ezzel kiszolgáltatott helyzetbe téve a felperest. A III. rendű alperes az ok-okozati összefüggés hiányára hivatkozott, illetve hangoztatta, hogy nem voltak eltelve a kollégiumba való bejárástól a diákok, hiszen a kártyájukkal bármikor beléphettek a portaszolgálat hiánya miatt, ezt később a bíróság is megfelelő érvnek tekintette. A Fővárosi Ítéltábla azt állapította meg, hogy az adott jogsértés súlyában azt kell értékelni, hogy „a jogsértő milyen mértékben távolodott el a társadalom által elvárt, illetve tolerált magatartásformától, amely az I. és II. rendű alperesek esetében kiugróan jelentős mértéket jelent.” A felperes súlyos és traumatizáló sérüléseket szenvedett el, az alperes extrém módon terrorizáló magatartása elvette a felperestől annak lehetőségét, hogy megválassza, hogy első szexuális élményét kivel, hol és milyen módon élje át. Ugyan az alperesek büntetőjogi felelősségét megállapították, a magas összegű sérelemdíj nem ütközik a ne bis in idem (kétszeres értékelés tilalma) elvébe, mivel a bíróság

³⁸ A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdésekről.

³⁹ Kúria Pfv.III.20.029/2020/8. szám

⁴⁰ Kúria Pfv.20059/2020/5

érveléséből is kitűnik, hogy a sérelemdíj a felperest ért sérelmekre koncentrálnak és nem elsősorban a büntetőjogi funkciót.⁴¹

Felmerül a kérdés, hogy egyáltalán létezik-e olyan összeg, amely képes kompenzálni egy elhunyt hozzátartozót, egy elvesztett végtagot vagy egy életre szóló traumát, és amennyiben igen az mennyire okoz aránytalanul nagy vagyoni hátrányt a sérelem okozójának.

Ugyan a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma Kollégiumi Vélemény formájában kifejtette, hogy az egyes személyiségi jogok között nem lehet különbséget tenni a sérelemdíj összecszerúségének megállapítása során. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy például a jó hírnév megsértése esetén jellegéből adódóan a sértett személy nem szenved el olyan mértékű, jellegű sérelmeket, mint akinek az élete, testi épsége sérül, esetleg elveszíti hozzátartozóját, illetve az elszenvedett sérelem a külvilág számára sem jelenik meg, ezért használják esetükben a bíróságok a köztudomású doktrínát. Nyilvánvalóan előfordulhat, hogy a jó hírnév, illetve becsület megsértése következtében a környezetének a róla alkotott képe negatív irányba megváltozik, munkahelyi atrocitások, zaklatások érik, amely súlyos lelki válsághoz vezethet, azonban azt is figyelembe kell venni az egyén személyiségét is, hiszen nem minden ember reagál ugyanúgy a lelki bántásokra.⁴² Jellegét tekintve tehát teljesen más jellegű sérelemről beszélhetünk, mint az élet, testi épség vagy egészség megsértése esetén, amelynek következtében a prevenció – reparáció egyensúlya is másképpen alakul.

A bírói gyakorlat azt mutatja az összeszerúség tekintetében, hogy meglehetősen nagy, akár többszáz ezer forintos sérelemdíjak kerülnek megállapításra. Ezáltal a sérelemdíj preventív, elrettentő funkciója kerül előtérbe szemben a kompenzációval. A Fővárosi Ítéltábla 800. 000 Ft sérelemdíj megfizetésére kötelezte az alperest amiért a másik képviselőjelöltől lejárato tartalmakat tett közzé közösségi oldalakon, illetve szórólapokon, ezzel sértve a becsületét és jó hírnevét. Az alperes védekezésül arra hivatkozott, hogy egyrészt bizonyos tartalmakat nem ő készített, másrészt a sérelmezett közlések a felperes közszereplői minőségével összefüggésben történtek, amely kizárja a jogsértés megállapíthatóságát.⁴³ Általánosságban elmondható, hogy a gyakorlatban leggyakrabban olyan esetekkel találkozhatunk, amikor valamilyen sajtótermékben, internetes hírportálon jelennek meg különböző lejárato jellegű cikkek, különösképpen közszereplőkről vagy politikusokról. Ezen eseteknek a bírói megítélése azért kifejezetten nehézkes, hiszen rendszerint közszereplőkről van szó, akiknek a védelmi szintje bizonyos mértékben alacsonyabb az átlagnál, hiszen a jó hírnévhez való joguk szembekerül a szabad véleménynyilvánítás jogával, azonban ez csak a szükségesség és arányosság követelményének megfelelően lehetséges. Fontos kiemelni, hogy bár a véleménynyilvánítás tekintetében a közszereplők túrés kötelezettsége magasabb fokú, hamis tények közlése esetén ugyanolyan védelem illeti meg, mint a közszereplőnek nem minősülő személyeket.⁴⁴

6. Záró gondolatok

Véleményem szerint a bírói gyakorlatnak sikerült megugrania azokat az akadályokat és nehézségeket, amelyek a sérelemdíj új Polgári Törvénykönyv szerinti szabályozásából eredtek. Megállapítható, hogy a preventív és reparatív funkció közötti egyensúlynak megfelelően hozzák meg az ítéleteket, odafigyelve arra, hogy esetenként a ne bis in idem elvébe ne ütközzön

⁴¹ Fővárosi Ítéltábla Pf.20125/2023/14.

⁴² MÁTYUS i.m. 9 –10. bek.

⁴³Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.230/2021/5.

⁴⁴ Fővárosi Ítéltábla Pf.V.20.069/2021/5. szám (13).

az ítélet. A bizonyítás körében a köztudomású doktrínát előszeretettel hívják elő, de ugyanúgy nyitva áll a lehetőség, hogy a felek egyéb eszközökkel támasszák alá állításaikat. A bagatell sérelmek kiküszöbölése érdekében megfelelő szűrőrendszert alakítottak ki, megakadályozva ezzel az intézmény elértéktelenedését.